

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka

Bakalářská práce

Slang kynologického sportu

Slang of Canine Education

Tomáš Špelina

Vedoucí práce: PhDr. Ladislav Janovec, PhD.

Studijní program: specializace v pedagogice

Studijní obor: český jazyk se zaměřením na vzdělávání – dějepis se zaměřením na vzdělávání

2022

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Slang v kynologickém sportu potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 4.12. 2022

Chtěl bych poděkovat PhDr. Ladislavu Janovcovi, PhD. za odborné rady, vedení a podporu při psaní této práce.

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je slang v kynologickém sportu. Práce je rozdělena do dvou částí. V první části definuje zásadní pojmy – slang, argot a profesní mluvu, následně definuje rozdíl mezi profesionálními výrazy a slangovou vrstvou jazyka. Představuje pohledy na slang z perspektivy vybraných českých jazykovědců a popíše základní charakteristiky slangových pojmenování. Zvláštní pozornost věnuje kapitole o způsobech tvoření nových slov, se kterými dále pracuje. Hlavní pozornost věnuje transformačním slovotvorným postupům s důrazem na produktivní typy, zejména odvozování. Popisuje hlavní rysy slangu a uvádí je do souvislostí s tématem práce.

Druhá část komentuje průběh sběru materiálu kynologického slangového výraziva a jeho okolnosti. Sběr probíhal primárně metodou pozorování. Charakterizuje slangové prostředí kynologického slangu a jeho členy, podává jeho analýzu primárně po stránce slovotvorné, slovnědruhové a lexikální a výsledky porovnává s fakty uvedenými v první kapitole. Závěr obsahuje slovník skládající z 94 výrazů kynologického slangu seřazených v abecedním pořadí. Slovníková část obsahuje kromě jednotlivých hesel také makrostrukturu a mikrostrukturu slovníku.

KLÍČOVÁ SLOVA

kynologie, slang, slovník

ABSTRACT

The topic of this bachelor thesis is a slang of canine education. The thesis is divided into the two parts. The first part defines basic terminology connected to the topic – slang, argot and professional slang, than defines the difference between slang expression and professional expression. It presents different points of view and different attitudes to slang by chosen Czech linguists and describes basic characteristics of slang expressions. It gives a special focus at the process of constructing new words, which we use in the second part. It contains a definition of slang for this thesis, especially productive types of suffixes. It introduces main characteristics of slang in general.

Second part comments on the process of collecting canine education slang expressions and its circumstances. The main method was observing. It describes canine education ambience and introduces society and its members and makes analysis especially from point of view of word-constructing procedures and compares its results with facts that were mentioned in the first part. In the end of part two is a dictionary consisting of 94 alphabetically ordered canine sport slang expressions. Vocabulary part consists of macrostructure and microstructure.

KEY WORDS

Canine sports, slang, dictionary

Obsah	
1. Úvod	7
2 Vymezení pojmů	8
2.1 Nespisovné poloútvary národního jazyka	8
2.1.1 Sociolekt	8
2.1.2 Profesní mluva	9
2.1.3 Argot	10
2.1.4 Slang	11
3 Analýza kynologického slangu	30
3.1 Kynologie	30
3.1.1 Sportovní kynologie	31
3.2 Slovníková část	36
3.2.1 Metodologie	36
3.3. Slovník kynologického slangu	38
3.3.1 Makrostruktura slovníku	39
3.3.2 Mikrostruktura slovníkového heslo	39
3.3.3 Slovník kynologického slangu	40
4. Závěr	55
5. Zdroje a použitá literatura	58

1. Úvod

Ve své práci se věnujeme slangu sportovní kynologie. Kynologie je sport, který je relativně rozšířený a mnoho lidí o něm má povědomí, hlouběji však o ní ví velmi málo, většinou jde o představu, že se psem chodí na cvičiště, kde se pes něco učí. Sami jsme se v kynologickém (nejen) slangovém prostředí pohybovali a v práci skrze jazykovou analýzu představujeme kynologické prostředí jako celek.

Naše práce se skládá ze dvou částí. V první části nejprve vymežíme hlavní termíny, se kterými dále pracujeme a představíme pohledy na pojetí slangu a jiných poloútvárů charakterizovaných sociálním příznakem podle několika vybraných jazykovědců. V první části budeme vycházet zejména z práce Jaroslava Hubáčka, jehož pojetí slangu se držíme. Zajímat nás budou především slovtvorné procesy s důrazem na transformační onomaziologické postupy a distinktivní rysy slangů.

Druhá část práce se věnuje kynologické slangové slovní zásobě. Nejprve charakterizujeme kynologii, sportovní kynologii a představíme kynologické slangové prostředí. Dále v ní komentujeme sběr dat a jeho okolnosti, provádíme analýzu kynologického slangového výraziva a porovnáváme námi získané výsledky s daty získanými a uváděnými Jaroslavem Hubáčkem. Poslední část práce tvoří slovník slangu sportovní kynologie s patřičným komentářem a popisem makrostruktury a mikrostruktury.

2 Vymezení pojmů

2.1 Nespisovné poloútvary národního jazyka

Slang se považuje za svébytnou součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním nebo neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře.¹ Jako termíny se slangem úzce souvisejí sociální nářečí, společenské nářečí, speciální nářečí nebo vrstvé nářečí, výjimečně též mluva sociální skupiny. Slang je chápán jako nespisovný poloútvár (viz níže), protože nezasahuje všechny roviny jazyka, zatímco k nespisovným útvarům jazyka patří obecná čeština a dialekty, které jsou diferencovány místě² a jež jsou charakterizovány všemi jazykovými rovinami.

2.1.1 Sociolekt

Slovo sociolekt je novým termínem³ a Hubáček jej považuje za slovo nadřazené termínům profesní mluva, slang a dalším⁴. Tuto myšlenku sám dále rozvíjí, když píše, že sociolekty jsou nezastupitelnou a stále doplňovanou a rozhojňovanou součástí slovní zásoby neoficiálního a polooficiálního jazykového styku v pracovním procesu a při zájmové činnosti.⁵

K pojetí sociolektu jakožto termínu, který zastřešuje pojmy slang, professionalism a argot, se přiklání také Pavol Odaloš⁶.

Marie Čechová definuje sociolekt jako poloútvár, který nemá vlastní gramatiku a jazykový systém, na tomto základě řadí sociolekty mezi projevy mluveného jazyka s poznámkou, že záměrně bývají v psaném projevu sociolektismy užity z estetických

---

¹ Hubáček 2002, s. 405

² Grepl, Karlík 1995, s. 93

³ Hubáček 1995, s. 18

⁴ Tamtéž, s. 18

⁵ Hubáček 2012, s. 7

⁶ Odaloš 1999, s. 41-50

důvodů v uměleckých dílech.⁷ Definiuje sociolekt jako zastřešující pojem pro profesní mluvu, argot a slang. V současné době slangismy, profesionalismy a argotismy ztrácejí svou příznakovost na nízké komunikační a stylové úrovni; dochází k přehodnocení jejich zařazení. Tento fenomén je způsoben zejména snahou o aktualizaci textů hlavně politiků a publicistů.⁸

K tvorbě sociolektismů dochází z potřeb lexikální diferenciaci zejména v ústní komunikaci, je pro ni typický zvýšený výskyt některých syntaktických schémat, sklon k eliptičnosti, využívání progresivních slovních tvarů a nových slovotvorných postupů, stejně jako nespisovnost v mluvnické stavbě.⁹ Sociolekty můžeme rozdělit na nižší a vyšší.¹⁰

Při klasifikaci sociolektů jako speciální lexikální vrstvy českého jazyka se uplatňují aspekty jazykové (zejména využívání produktivních pojmenovávacích postupů bez ohledu na jejich spisovnost, snaha o pojmovou diferenciaci, vztah ke stávající terminologii oboru, komunikativní funkčnost a vyjadřování expresivity) a mimojazykové (povaha a stupeň uzavřenosti prostředí, věkové a sociální složení uživatelů, faktory psychické). Z těchto hledisek lze lexikální prostředky sociolektů, tzv. sociolektismy, rozčlenit na profesionalismy a slangismy (v užším smyslu).¹¹

2.1.2 Profesní mluva

Professionalismy chápeme jako názvy terminologické povahy. Motivace ke vzniku nového profesionalismu bývá praktická, zejména snaha o výrazovou úspornost a jednoznačnost v daném prostředí. Mezi profesionalismy řadíme také ještě nestabilizované pojmy ve stále se rozvíjejících odvětvích, jako jsou například informační technologie a počítačová věda.¹² Zvláště odtud znatelně přechází profesionalismy do užívání laickou veřejností.¹³ Nejčastějšími způsoby tvorby profesionalismů jsou derivace

---

⁷ Čechová 2008, s. 8

⁸ Tamtéž, s. 9

⁹ Hubáček, Krčmová, 2017

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Tamtéž

¹² Hubáček, Krčmová, 2017

¹³ Čechová 2008, s. 11

a univerbizace terminologických víceslovných pojmenování a zkratk.¹⁴ Problematické je také rozdělení slangismů a profesionalismů v době, kdy zájem a práce splývají.¹⁵

2.1.3 Argot

Argot je posledním typem sociolektu, který ještě nebyl uveden. J. V. Bečka s odkazem na Kopečného označuje slovo původně za francouzské, ve francouzštině bylo používáno pro označení řeči žebráků, zlodějů a cikánů.¹⁶ Prvním, kdo se argoty zajímal ve velké míře byl František Oberpfalcer. Ten definuje argot jako jazyk profesionálních zločinců a individuů jim blízkých. Dále si všímá nejasné hranice mezi argotem a slangem, proto tyto dva pojmy nedefinuje jazykově, ale sociálně. Původně argot označoval tedy tajnou mluvu a jeho primární funkcí byla šifra, snaha o to, aby nezasvěcený člověk nerozuměl obsahu sdělení.

Samotná utajovací funkce argotu se stala předmětem diskusí, kdy ji zpochybnil například J. V. Bečka.¹⁷ Podle Jaroslava Suka patří do argotu též dětská mluva, tajná hesla či tajná mluva konspirátorů.¹⁸ Argot je nejednoznačně definovatelným fenoménem nejen českého jazyka a odpověď na název článku Aleny Jaklové bude tedy pravděpodobně „ano“ – budeme argot nově definovat. V počátcích výzkumu argotu byl například F. Bredlem používán termín hantýrka.¹⁹ Dalším dříve užívaným synonymem je slovo žargon,²⁰ které se ovšem někdy používá i jako synonymum profesionalismů (srov. žargon zedníků, policistů apod.).

---

¹⁴ Tamtéž, s. 12

¹⁵ Tamtéž, s. 11

¹⁶ Bečka 1984, 3.k

¹⁷ Jaklová 1999, s. 293-300

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Hubáček, Krčmová, 2017

2.1.4 Slang

Slangismy jsou nespisovné názvy, které nesou příznaky citovosti a expresivity. Vznik je motivován snahou zvýraznit výjimečnost prostředí a specifický vztah mluvčího k němu. Obvyklá je tvorba synonymických řad.²¹

Už původ samotného slova slang není jasný a existuje několik hypotéz. Nejpříjímánějším přístupem se jeví ten, který říká, že slovo slang pochází z anglického *'s language*, tedy označení pro „něčí jazyk“, kdy *písmeno s* s apostrofem v anglickém jazyce vyjadřuje přivlastňovací význam. Původně, tedy v 18. století označovalo vulgární (lidový) jazyk. Další přístupy hovoří o tom, že slovo slang může pocházet z cikánštiny, norštiny (k této teorii se kloní E. Partridge) nebo ze severoanglických dialektů, k čemuž se přiklání ruský lingvista M. M. Majakovskij.²² František Kopečný zastává názor, že slovo pochází ze skandinávských jazyků, kde označovalo jazyk žebráků.²³

2.1.4.1 Obecná charakteristika slangu

Jaroslav Hubáček považuje jednoznačnou definici za nesnadnou ze dvou zásadních důvodů²⁴. Prvním je rozličné pojetí slangu jak mezi domácími a zahraničními autory, tak i v rámci české jazykovědy (viz dále). Druhým důvodem, který je spíše důsledkem toho prvního, je vysoká synonymičnost terminologie slangu. Hubáček také určuje dva typy motivace vzniku slangových pojmenování - potřebu pojmenovávat jevy, které jsou nové, a snahu nově pojmenovat již pojmenované. Tato snaha o variabilitu a aktualizaci vychází z jazykové hry a touhy po exkluzivitě.²⁵ Primární motivací pro vznik slangových pojmenování je princip jazykové hry, ale využívají se v něm i systémové prvky (zejm. prostředky slovo tvorné).

---

²¹ Tamtéž

²² Hubáček 1988, s. 6

²³ Kopečný 1993, s. 28

²⁴ Hubáček 1979, s. 9

²⁵ Tamtéž

2.1.4.2 Pohledy různých jazykovědců na slang.

Ve své práci vycházím primárně z pojetí slangu a soiolektu podle Jaroslava Hubáčka, v této kapitole se budu věnovat některým dalším autorům, kteří se slangem zabývali, a jejich pojetí slangu.

Josef Václav Bečka

Bečka zdůrazňuje vztah slangu k běžně mluvené řeči jakožto vztah hyponymický a definuje jej jako komplex jazykových prostředků, jimiž se dorozumívá speciální skupina lidí na speciálním pracovišti o prostředcích a výkonech při speciálním druhu práce.²⁶ Další charakteristický rys slangů je ten, že žijí jen přítomností. Jejich vznikání a zanikání přímo souvisí se vznikáním a zanikáním oblastí lidské činnosti (například zaniklý slang vorařství).²⁷ Jako základní předpoklady vzniku slangu určuje Bečka speciální práci na zvláštním pracovišti s ustáleným kolektivem lidí. Pokud tyto podmínky nenastanou, slang nemá potenciál se plně rozvinout.²⁸ Dále upozorňuje na vydělení slangu mládeže, kdy se nejedná o speciálnost prostředí, ale generační postoj, a rodinnou mluvu, které odrůstající děti rychle odvykají.²⁹ Bečka rozlišuje slang na profesionální (též pracovní) a zájmový³⁰, neshoduje se tedy s naším pojetím, kdy rozlišujeme slangismy a profesionalismy jako slova významově podřazená slovu sociolekt.

Marie Čechová

Čechová³¹ uvádí, že slang vzniká z aktualizace jazyka v určitém prostředí na bázi jazykové hry, proto vznikají synonymické řady slangových výrazových prostředků, jeho existence je vyjádřením společenské solidarity. Vyděluje dva hlavní principy vzniku nových slov: přenesené pojmenování na základě podobnosti – metaforu – a zkracování slov v pravém slova smyslu a univerbizaci. Hranice jazykového využití slangů klade dále

---

²⁶ Bečka 1984, s. 6

²⁷ Bečka 1984, s. 7

²⁸ Tamtéž, s. 8

²⁹ Tamtéž, s. 9

³⁰ Tamtéž, s. 6

³¹ Čechová 1997, s. 47

než za pouhé výrazivo, mezi slangové jazykové prostředky řadí též zvukové prvky řeči: intonaci, tempo a dynamiku. Dále se zabývá slovním spojením „obecný slang“ a jeho protimluvností; jako alternativu nabízí slovo interslang, kterým označuje slangismy, které překročily původní hranice své platnosti a dostávají se do povědomí široké veřejnosti. Míra, kterou je slang závazný v rámci kolektivu, určuje jako možnou potenciální míru soudržnosti kolektivu. Jako důvod této funkce vidí malou oblast společných zájmů (například studentstvo).

Václav Ertl

Václava Ertla je nutno uvést, protože jeho pohled na slang není s dnešní diskursem ani rámcově ve shodě. Slang a argot chápe jako synonyma pro řeč, která vzniká v ulicích velkých měst, nepřisuzuje však užívání slangových výrazů žádné vrstvě, třídě, ani skupině, ale každému, kdo je pro ně psychologicky disponován³². Dále slang/argot vymezuje proti obecné mluvě a nářečí na ose vědomé a nevědomé motivace: na rozdíl od obecné mluvy a dialektů slangová pojmenování vznikají vědomě a účelně. Ertl uvádí jako motivaci snahu o originalitu a šokování posluchače, v jeho pojetí je tedy slang soubor jazykových prostředků, které vznikají jako synonyma k již existujícím výrazům obecné češtiny. Slang podle Ertla využívá často zesílení významu slov a nadsazování, což dlouhodobě vede k otřetí slova a touze nahradit jej novým jazykovým prostředkem. Slangové slovní zásobě vytýká časté užívání vulgarismů. Ertl používá slova slang pouze v singuláru, nebere tedy v úvahu jakékoliv další dělení slangů a argotů.

Přemysl Hauser

Přemysl Hauser uvádí³³, že většinu slovní zásoby spisovného jazyka tvoří slova s pojmenovací funkcí, ta slova označuje jako neutrální. Výrazně menší část slovní zásoby nese další znaky slohové nebo citové, tím vznikají charakterizované vrstvy, kterých Hauser uvádí šest. Slova nářeční, obecná, slangová a argotická vyděluje jako

---

³² Ertl 1924, s. 58-61

³³ Hauser 1980, s. 18

slova příslušející k jiným útvarům národního jazyka. Při dělení slov podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka rozdělujeme vrstvy podle rozdílů územních (slova obecné češtiny, regionalismy a dialektismy) a sociálních (slang a argot). Slang definuje jako nespisovnou slovní zásobu spjatou se sociálním prostředím, které dále dělí na pracovní a zájmové; připomíná dělení na slovní zásobu profesionální (stavovskou) a slang v užším slova smyslu. Podle Hausera je toto rozdělení nepřesné, vyděluje z něj studentský slang, jehož uživatelé nesdílejí stejné zájmy, i když se v něm uplatňují základní rysy slangu (výrazová obraznost, synonymičnost), která přisuzuje mluvené řeči obecně.

Jako synonyma slova slang uvádí sociální nářečí a sociální nebo stavovský jazyk, vymezuje se však proti nim jako proti protějšku termínu nářečí zeměpisná s tím, že nemají vlastní mluvnickou stavbu ani kompletní slovní zásobu, jsou tak pouze úzkou vrstvou zvláštní slovní zásoby, která je v promluvě realizována v rámci nářečí, obecné češtiny nebo hovorového stylu spisovného jazyka. Míra rozvinutí slangové slovní zásoby je závislá na síle vnitřních sociálních vazeb kolektivu a míře diferenciací od jiných skupin, přičemž profesionalismy řadí do slangové lexikální vrstvy. Slangismy zanikají, když ztratí své nositele. Za příznačný způsob tvoření slangismů považuje univerbizaci, užívání produktivních typů odvozovacích přípon (-ák, -ář, -ka/-ovka, -ina) a haplologii. Ze sémantických způsobů tvoření slangových pojmenování zmiňuje metaforu (betony, klec) a metonymii (plzeň, segedín). Zabývá se i slangismy pocházejícími ze slov cizího původu, většinou z německého jazyka, hláskově pozměněná (vercajk, rašple). Jako jeden z důležitých rysů jmenuje expresivitu slangových pojmenování (často zdůrazněnou odvozujícími příponami; -nda, -oun, -as, -ec) a citový příznak, který nesou (bouda-škola).

Atraktivitu slangismů spatřuje v neotřelosti, svěžesti, výraznosti, expresivitě, vtipnosti a často i stručnosti. Tyto faktory přispívají k šíření slangových pojmenování mimo jeho původní oblast užívání, dostávají se do hovorové řeči a ztrácejí svůj výlučně slangový

ráz. Jsou také užívány jako příznaková slova v uměleckém textu, kde ze své původní pozice vytlačují dialektismy.³⁴

František Jílek-Oberpfalcer

Jílek-Oberpfalcer se chápe tématu argotu a slangu z pohledu jejich vzniku. Vychází z předpokladu, že diferenciaci mluvy vychází z diferenciaci společnosti, a to zejména v diferenciaci práce. Vznikají tak nové vrstvy, které vytvářejí vlastní mluvu, Jílek skupinu lexikálních prostředků, kterou my nazýváme sociolekty, určuje jako stavovskou mluvu. Zároveň mezi stavovskou mluvu zařazuje například i mluvu právnickou a výrazové prostředky různých vědních oborů³⁵, tedy to, co bychom označili za profesionalismy. V každém slangu se odráží jiný představový svět, což zapříčiňuje různorodost slangů. Využívání slangových prostředků přisuzuje zejména mladým lidem.³⁶ Jílek se zdráhá od sebe oddělit slang a argot, přičemž argumentuje tím, že mají společnou část slovní zásoby a vzájemně se obohacují, například při přejímání argotických výrazů, kde zmiňuje i frazémy, do slangu.³⁷

Adolf Kellner

Adolf Kellner mluví o vrstvových nářečích³⁸, jako synonyma uvádí nářečí společenská a sociální. Rozdíly oproti spisovnému jazyku dle Kellnera vycházejí z třídních rozdílů. Vrstvová nářečí nemají svou vlastní gramatickou stavbu a základní slovní fond, definuje je pouze jako soubory specifických výrazových prostředků, které jsou odsouzeny k vymření z důvodu jazykové nesamostatnosti; vyjadřuje přesvědčení, že se vrstvová nářečí v budoucnosti plně rozpustí v národním jazyce. Zdůrazňuje jejich třídní charakter, jednak snahu určitých tříd odlišit se od národního jazyka a jednak utajovací podstatu, kterou dokládá příklady argotismů. Vrstvová nářečí rozděluje do skupin; první skupinou je mluva lidí, které spojuje

---

³⁴ Tamtéž, s. 19

³⁵ Oberpfalcer 1932, s. 26

³⁶ Tamtéž, s. 28

³⁷ Tamtéž, s. 29

³⁸ Kellner 1954, s. 74-80

zaměstnání, zmiňuje myslivecký, rybářský, hornický a rolnický slang. Tuto skupinu dále pojí, že její výrazivo vyplynulo přirozeně z praktických důvodů mluvčích. Druhou skupinu tvoří slovní zásoby různých zájmových skupin, která vychází z osobního vztahu mluvčího k pojmenovanému. Zde uvádí vrstevná nářečí studentů, vojáků a sportovců a jejich zvláštní slovní zásobu označuje jako slang. Třetí skupinou jsou společensky izolované skupiny, kam řadí hantýrku, jako synonymum cizího původu uvádí argot. Ten popisuje jako mluvu sociální spodiny, zlodějů, tuláků, falešných hráčů, prostitutek, a lidí žijících na okraji společnosti. Hlavní motivaci vzniku argotismů přisuzuje snaze o výlučnost a nesrozumitelnost nezasvěceným. Jako hlavní prostředek zmatení nezasvěceného definuje vlastnost argotu, který používá již existující slova s novým, utajeným významem. Exotičnost hantýrky vedla k jejímu odtajnění, kdy se stávala lákavou pro široké vrstvy a některé výrazy přešly do běžné řeči (šlamastika, gauner).

Dále se zabývá rozdílnou mluvou mužů a žen a dětskou mluvou.

František Trávníček

Trávníček označuje pomocí pojmů třídní nářečí, vrstevné nářečí, žargon a slang tentýž fenomén³⁹; uvádí pak vrstevné mluvy zlodějské, rybářské, studentské, mluví tedy o sociolektu v našem pojetí, a dále jeho podkategorie nediferencuje dle okolností a podmínek vzniku, ale čistě podle zájmu či oboru, kolem kterého vznikl. Jako základní rysy určuje pouze zvláštnost určitých slov a absenci vlastní gramatické stavby. Zabývá se vymezením pěti příčin, které vedou k diferenciaci příslušníků různých vrstev národa. Jako první příčinu uvádí nesterjnou potřebu výrazových prostředků po stránce věcné, což můžeme chápat jako důsledek rozdělení práce (viz F. Jílek-Oberpfalcer), tedy i zájmů a potřeby pojmenovávat různé předměty s danými profesemi a zájmy spjatými. Druhou příčinou je zvláštní pojetí některých věcí, které jsou známé i jiným příslušníkům jazyka; zde je vidět pronikání citovosti jedince do slangu, kde dává najevo zvláštní citový vztah k profesi nebo zájmu.⁴⁰ Trávníček tento fakt dokládá příklady z mysliveckého slangu, kde

---

³⁹ Trávníček 1952, s. 41-48

⁴⁰ Srov. Hubáček

je citová angažovanost mluvčího patrná. Třetím vlivem je samotné citové zaujetí, které vychází z postoje mluvčího k danému fenoménu, tomu odpovídá i citová a expresivní zabarvenost užívaných jazykových prostředků. Čtvrtým důvodem pak je snaha určitých vrstev o výlučnost a nesrozumitelnost mluvy pro příslušníky jiných vrstev, tento důvod demonstruje za použití argotických výrazů (š'ára, sedět v chládku). Samostatně vyděluje dětskou mluvu, jakožto proces napodobování už určitých zvuků, proto nepovažuje žádný zvuk vydaný dítětem během tohoto procesu za originální.

2.1.4.3 Definice slangismu a profesionalismu pro potřeby mé práce

Hranice mezi slangismem a profesionalismem může být velice tenká, název může přecházet i v terminologickou nomenklaturu. V této práci se snažím vyjít z rozdílu mezi tím, která slova již byla terminologizována a která ještě nebyla. Vzhledem k tomu, že má práce pojednává o kynologickém slangu na českém území, zdá se mi vhodné vymezit termín slangismus dle pravidel Českého kynologického svazu⁴¹, konkrétně dle Národního zkouškového řádu⁴² a Mezinárodního zkouškového řádu⁴³. Oba tyto řády platí jako regule pro skládání zkoušek⁴⁴ a startování na závodech. Existuje skupina lidí, kteří se živí prací se psy obecně (chov), ale také lidí, kteří se zabývají přímo sportovní kynologií, většinou jako figuranti či výcvikáři, jež je tak jejich zdrojem příjmů. Za profesionalismy tedy pro potřeby své práce budu považovat slova obsažená v NZŘ a MZŘ.⁴⁵

2.1.4.5 Aspekty slangu

V této kapitole budu vycházet z práce Jaroslava Hubáčka⁴⁶ a charakterizují slang za základě jeho hlavních aspektů. Hubáček rozděluje aspekty slangu na jazykové (nespisovnost, komunikativní funkčnost, systémovost, pojmová diferenciacie, stav konkrétního slangu, expresivita a specifičnost mluvených projevů) a mimojazykové

---

⁴¹ Dále jen ČKS

⁴² Dále jen NZŘ

⁴³ Dále jen MZŘ

⁴⁴ Úrovně pracovní zdatnosti psa

⁴⁵ Online: <http://www.kynologie.cz/zkusebni-rady.htm>

⁴⁶ Hubáček 1979 s. 20-27

(stupeň uzavřenosti a složení příslušníků slangového prostředí a psychické faktory). Všechny uvedené aspekty vykazují komplexnost a vzájemnou vnitřní podmíněnost.

2.1.4.5.1 Jazykové aspekty slangu

Nespisovnost

Nespisovnost je jedním z nejvýraznějších rysů slangu. Nespisovná pojmenování vznikají jako synonyma k již existujícím spisovným pojmenováním, nejčastěji termínům. Nespisovnost se ve slangové slovní vrstvě neobjevuje ve stejné míře; některá slangová pojmenování se blíží hranici spisovnosti (např. Balkán, protivlak, *slepé místo*), jiná jsou naopak vyloženě nespisovná (čokl, *kokýno*), ta bývají silně expresivní, patří mezi ně vulgarismy a hantýrková slova. Při rozvíjení synonymických řad pak můžeme různé slangismy zařadit na různá místa pomyslné osy mezi spisovností a nespisovností.

Komunikativní funkčnost

Dalším zásadním aspektem slangu je komunikační funkčnost. Slangismy často aktualizují jazyk ve snaze o výstižné a stručné pojmenování, které je zároveň daném prostředí jednoznačné. Hlavním prostředkem, který slang využívá k dosažení tohoto cíle, je univerbizace (viz níže). Ta je při tvorbě nových slangových pojmenování užívána primárně slovotvorně, ale i sekundárně při užívání neslovotvorných, transpozičních pojmenování a uplatňuje se v situacích, kdy nastane mezi pojmem a jeho víceslovným označením rozpor. Jako primární motivace vstupuje v platnost zejména při vytváření nových slov odvozováním (dálkař = dálkově studující, *stopovačka* = stopovací vodítko), skládáním (volnostylař = zápasník ve volném stylu) a zkracováním (erena = automobil značky RN, *účko* = trasa připomínající tvarem písmeno *u*). Sekundární motivací je u metaforických (zalít = umístit míč nečekaným způsobem, *slepé místo* = místo s vyšší koncentrací pachů při disciplíně stopa) a metonymických (*dechy* = dechové nástroje, *čuchat* = provádět stopu) slangových názvů a některých přejatých (*samochodka* = samohybné dělo, z ruštiny, *elektrika* = elektrický obojek).

Její aktuálnost je očividná už v tom, že víceslovná slangová pojmenování se objevují velmi zřídka.

Systémovost

Systémovost se projevuje jak v rovině obecně slangové, tak i uvnitř jednotlivých slangů. Příkladem systémovosti je například univerbizace, kdy víceslovná slangová pojmenování vznikají pouze sporadicky. Tato slangová sousloví poté mají tendenci k terminologizaci, pokud nenesou rysy expresivity. Dále lze systémovost doložit na schopnosti slangu vytvářet nová slova zejména pro pojmy, které patří k hlavním fenoménům významových kategoriích skupiny, v níže vznikají, ale jejich spisovné názvy nesplňují hlavní požadavky slangu (stručnost, zřetelnost, výstižnost). Tento jev může vycházet z vnímání procesu pojmenovávání slangovými výrazy jako úzu (železničářský slang - názvy lokomotiv) nebo z principu jazykové hry (studentský slang - přezdívky učitelů, výrazná označení prospěchových stupňů).

Pojmová diferenciaci

Snaha o pojmovou diferenciaci se ve slangu projevuje ve dvou hlavních směrech. Prvním případem jsou takové situace, kdy je třeba odlišit více objektů téhož druhu, mezi nimiž jsou různé rozdíly; kopíruje tedy faktickou diferenciaci fenoménů v daném prostředí. Případná nadbytečná pojmová diferenciaci může vést k vytváření nových slangových pojmenování, která mají zastřešující charakter. Druhým případem, kdy se snaha o diferenciaci výrazně projevuje, jsou slangismy vznikající z averze vůči výrazům málo výrazným v daném prostředí, které jsou naopak běžně užívány mimo toto prostředí. Tato diferenciaci může být projevem pojmenovovací intenzifikace.

Vychází z různých potřeb v závislosti na pojmenovovacích potřebách v určitém profesním nebo zájmovém prostředí.

Stav, propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví

Podmínky v tomto ohledu v různých zájmových a pracovních prostředích nejsou stejné. Tento aspekt lze sledovat například u starších prostředí, kde česká terminologie nebyla ucelená, a to zejména z politických, mimojazykových důvodů, dotvářena je až od dvacátých let dvacátého století. Týká se zejména řemesel, dopravy, hornictví, oblasti techniky atd.). Její místo zaujala slangová označení německého původu, pro některé z nich němčina byla pouze zprostředkovatelem přejímky. Původní slangová pojmenování byla neexpresivní a plnila funkci neexistující české terminologie, expresivní rys získávají až při porovnání s později dotvořenými termíny. Existují i případy, kdy původně slangová pojmenování získávají platnost termínu a ztrácí svou nespisovnost (fotbal – zeď, doprava – ještěrka).

Expresivita

Její příznakovost není automatická, existují i slangová pojmenování, která znaky expresivity nenesou, ty Hubáček pojmenovává jako profesionální výrazy. Jednotlivým expresivním slangovým slovům můžeme přisuzovat různou míru expresivity.

Expresivita je pro slangy velmi příznačným jevem a je třeba ji okomentovat detailněji. V této podkapitole se držíme výkladu Jaroslava Zimy⁴⁷. Zima nechápe expresivitu jako příznak čistě lexikální stránky, tvrdí, že její příznaky se projevují ve zvukové stránce jazyka, tvarosloví i slovtvorbě. Definuje ji jako prostředek vyjádření osobního citového vztahu⁴⁸ a její atribut přisuzuje zejména mluvené řeči ve spontánních situacích. Motivací k užívání slov silně expresivních je podle Zimy touha zaujmout a udržet posluchače, což vede ke zvýšené frekvenci expresivně výrazných slov. Častým opakováním slova svou expresivitu ztrácejí a vzniká potřeba nahradit je novými lexikálními jednotkami, což je primární motivace jejich vzniku.⁴⁹ Zima rozlišuje tři základní typy expresivity: inherentní, adherentní a kontextovou.

---

⁴⁷ Zima 1961

⁴⁸ Zima 1961, s.5

⁴⁹ Tamtéž, s. 9-10

Inherentní expresivita se vyznačuje tím, že její příznak je elementární součástí slova. Právě na příkladech inherentně expresivních slov je dobře patrná změna v morfologické struktuře (-ý-, -ej-) a oblasti slovotvorby, zejména v sufixaci (-ák, -rna). Dále uvádí systematický výskyt inherentní expresivity v následujících kategoriích: slova hybridní (švandista), expresivita vzniklá změnou neživotnosti v životnost (připálenina, zlobidlo), expresivita vznikající významnou změnou slovotvorného typu (přípona -árna běžně používaná pro označení míst – čekárna, přenesení na označení skutku – čunárna), reduplikace morfémů (malilinký), expresivitu v oblasti kompozice slova (předpony typu arci-, vele-), deminutiv, citoslovci a onomatopoických slov.⁵⁰

Adherentní expresivita se objevuje u slov, která jsou ve svém základním významu expresivně bezpříznaková, na rozdíl od inherentní expresivity není základní součástí slova a zásadní roli hraje komunikační situace a zřetelná začíná být až z konkrétního kontextu. Jedná se o různé typy transpozičních onomaziologických postupů a dochází k větvení významů slov, kdy slova získávají mimo svého primárního, věcného významu význam druhý, expresivní. Zima definuje oblasti, v jejichž rámci se realizují metaforické a metonymické významové přenosy následujícím způsobem: přesuny pojmenování v oblasti jevů lidského života (mládě – mladý člověk), užívání výraziva z oblasti zvířecí říše v kontextu s lidmi (zmije – zlý člověk), přejímání pojmů z oblasti zvířat, rostlin a přírody na neživé předměty (lokomotiva funěla), a záměny pojmenování živé hmoty za neživé předměty (balík – venkovan).

Kontextová expresivita, jak vyplývá z názvu, je typ expresivity závislý na kontextu a spočívá ve střetu dvou jazykových vrstev. Vyskytuje se u slov, která jsou expresivní nejsou v situacích, kdy se očekává užití slova expresivního. Paradoxně tak expresivita kontextové expresivity spočívá v její neexpresivitě. Netýká se však slovní zásoby, ale konkrétních promluv.

Specifičnost mluvených projevů

---

⁵⁰ Tamtéž, s. 12-31

Při vzniku slangových pojmenování vstupuje v platnost specifická povaha mluvených projevů, kterými musí nové slangismy vyhovovat. Vždy jde o popisné, motivované názvy.

2.1.4.5.2 Mimojazykové aspekty slangu

Stupeň uzavřenosti slangového prostředí

Prvním mimojazykovým faktorem, který Hubáček uvádí, je stupeň uzavřenosti jednotlivých prostředí, v nichž slangová pojmenování vznikají. Uzavřenost veřejnosti oprošťuje slang od jejích vlivů po dobu výkonu specifické práce. To vede ke zvýšené ustálenosti slangového výraziva, k jeho prosycení daným prostředím. Otevřenost naopak vede k pronikání slangového výraziva z daného prostředí mimo jeho rámec. Roli hraje i stáří a aktuální fáze vývoje konkrétního slangu. Slangová jazyková vrstva se rozšiřuje u oblastí lidské práce, které se dynamicky rozvíjejí, v těch je pak třeba pojmenovávat novým výrazivem nové fenomény. Jiné skupiny jsou již na ústupu nebo úplně zanikly; tyto slangismy se objevují především v literárních pramenech, dnes se nám jeví jako zastarávající nebo již zastaralé.

Složení příslušníků slangového prostředí

Rozdílné složení příslušníků různých slangových prostředí hraje velkou roli potenciálu rozvinutosti slangu. Variabilitu slangových pojmenování zvyšuje jednak nižší věk jeho uživatelů (studentský slang), kteří přirozeně více inklinují k jazykové hře, neotřelosti, vtipnosti a často expresivitě a jednak míra fluktuace členů prostředí. Dalším podmiňujícím faktorem je i různorodost příslušníků prostředí (zájmy, vzdělání, povahové založení).

Psychické faktory

Psychické faktory se projevují se projevují jako touha příslušníků určitého prostředí zdůraznit jedinečnost daného prostředí a vyjádřit ji jazykově, jako způsob demonstrace

příslušnosti k určitému prostředí i mimo něj a snaha začlenit se do určitého prostředí. Tato funkce je zřetelná zejména pro členy prostředí, kteří do něj přibyli nově a snaha začlenit se je u nich výrazná. Užívání slangových výrazů je chápáno jako vnější znak příslušnosti k zájmovému nebo pracovnímu společenství.

2.1.4.6 Onomaziologické postupy

Mluvnická stavba jazyka se ustaluje, upevňuje a zdokonaluje, stejně tak se rozvíjí i slovní zásoba, kde se však dynamika projevuje mnohem zřetelněji. Podle Jaroslava Hubáčka právě tato zřetelnost ve vývoji slovní zásoby souvisí s dynamikou života společnosti, jež motivuje vznik nových výrazových prostředků⁵¹, které mají kromě funkce věcného vyjádření i funkci expresivního vyjádření. Tato dynamika společnosti tak s sebou nese i dynamiku slovní zásoby, což je zřetelné například na úrovni vědecké. Nové vědecké obory přinášejí potřebu nového pojmenování nových skutečností: odborné výrazy (termíny). Terminologická pojmenování vznikají jako součást spisovného jazyka, kromě nich však vznikají i další speciální názvy a pojmenování, která však již nemůžeme zařadit mezi spisovné výrazy.

V této kapitole vycházíme z popisu pojmenovávacích postupů podle Jaroslava Hubáčka⁵². Budeme v souladu s ním pojmenovávací postupy dělit do dvou primárních kategorií: na postupy transformační a transpoziční; vedle nich se zaměříme rovněž na tvoření víceslovných pojmenování a přejímání, protože v námi zpracovávaném materiálu jsou výrazněji zastoupeny.

2.1.4.6.1 Transformační onomaziologické postupy

Transformační postupy jsou procesy, během nichž vznikají nová slangová pojmenování, která obohacují slovní zásobu národního jazyka. Jaroslav Hubáček provedl výzkum, v němž pracoval s 2618 slangovými výrazy z mnoha slangových oblastí. 59,51 %, tedy 1559 dokladů, jsou slangové výrazy, které vznikly jako nová slova, skrze slovtvorné

---

⁵¹ Hubáček 1971, s. 3

⁵² Hubáček 1971

postupy odvozování, skládání, zkracování, mechanické krácení a překrucování. Poslední dva jmenované postupy podle Hubáčka stojí na hranici postupů transformačních a transpozičních. Překrucování však nepatří mezi nejproduktivnější způsoby rozšiřování slovní zásoby (1,18 %, 32 z 2618 slangismů), celkové vyznění produktivity různých onomaziologických postupů tedy nijak výrazně nezasáhne. Podrobněji o tom viz Hubáček⁵³.

Odvozování

Odvozování je nejproduktivnějším způsobem tvoření slangových výrazů, z přílohy v Hubáčkově práci vyplývá, že právě odvozování pojme téměř polovinu slangových pojmenování, 49,16 % a 1287 z 2618 Hubáčkem nasbíraných dokladů. Odvozování definuje jako způsob tvoření nových slov téměř výlučně příponami, mezi nimiž se uplatňují produktivní (-ař, -ář, -ák, -ka). Odvozeniny dělí do několika kategorií, které jsou relevantně zastoupeny: názvy osob (činitelské – ne příliš produktivní, konatelské – frekventované a přechýlené), zvířat (výrazněji pouze v konkrétních slanzích), nositelů vlastností (frekventované, častá univerbizace), dějů (slovesná podstatná jména), místní názvy a zdrobněliny. Odvozená slangová slovesa nejsou častá v porovnání s podstatnými jmény. Předponové tvoření většinou pouze obměňuje příznak základového slovesa. Nejčastěji jsou tvořena příponou -ova-. Odvozená přídavná jména jsou řídká.

Skládání

Skládání je mnohem méně produktivní slovotvorný postup (3,89 %). Kompozita vznikají jako výsledek snahy o jednoslovné vyjádření (univerbizaci) víceslovných pojmenování. Časté jsou hybridní složeniny skládající se ze základů slova mezinárodního a domácího.

Zkracování

---

⁵³ Tamtéž, s. 44-45

Zkracování (abreviace) je poměrně neproduktivní slovotvorný postup (0,96 % dokladů u Hubáčka). Je motivován univerbizací a v principu znamená proces, při němž vnikají jednoslovná pojmenování ze sdružených pojmenování; existují dva typy procesů zkracování. Prvním a méně frekventovaným je tvorba iniciálových zkratk. Iniciálové zkratky nejsou tvořeny účelově, jejich užití spočívá hlavně v psaném projevu. Častější je tvorba zkratkových slov, která vznikají s cílem imitovat skutečná slova.

Hubáček dále uvádí dva postupy, mechanické krácení a překrucování, společně jako postupy výrazně motivované zvukovou stránkou jazyka a jako postupy na pomezí tvoření slov nových a využívání již hotových pojmenování.⁵⁴

Zastoupení slovotvorných procesů a typů v materiálu kynologického slangu

Z množiny 94 slangismů z kynologického prostředí jich 39 vzniklo slovotvornými procesy, 38 transpozičními procesy a 17 přejímáním nebo jako víceslovná pojmenování.

Ze slovotvorných postupů je nejčastěji zastoupeno odvozování (30 ze 39 pojmů vzniklých transformačními postupy, 77 % jednotek⁵⁵, celkově 32 % materiálu, srov. Hubáček 49,16 % celkového materiálu). Primárním způsobem v nasbíraném materiálu je posfixace, která se projevuje u 20 ze 39 odvozenin. Nejproduktivnějšími příponami jsou -(č)ka (13 jednotek, couračka) a -ák (7 jednotek, kontrolák). Právě u odvozených slov těmito přepónami je patrná tendence k univerbizaci.

Skládání stejně jako Hubáček považuji za neproduktivní slovotvorný postup (2 jednotky – 2,1 % materiálu, srov. Hubáček 3,89 %).

Zkracování ani mechanické krácení (obě jedna jednotka – přibližně 1 %) nejsou produktivními postupy. Podstatně frekventovanější je tvoření zkratkových slov (5 jednotek, 5,3 %).

---

⁵⁴ Hubáček 1971, s. 28

⁵⁵ Jsme si vědomi nevhodnosti práce s procenty pro vzorky menší než sto jednotek, nicméně procentuální zastoupení jednotlivých typů v materiálu nám pomáhá snadněji porovnat výsledky sumarizované Hubáčkem (1971).

Z transpozičních postupů je metaforické přenášení (32 jednotek, 34 % z celkového materiálu, 84 % z jednotek vytvořených na principu transpozičních postupů) efektivnější než metonymické (6 jednotek, 6,8 % celkově a 16 % v rámci transpozičních postupů).

Za víceslovná označení můžeme označit 8 jednotek (8,5 %), přičemž polovina z nich jsou víceslovná pojmenování na bázi adjektivum + substantivum a je u nich častí expresivní příznak (vožralá stopa), zbylá 4 označují jako slovesné frazeologické výrazy (vzít překážku).

Přejímky se uplatnily v 9 slangových jednotkách (9,6 %). Dle očekávání se jedná o přejímky z angličtiny (helper, ze kterého se synonymicky vyvinul kalk *pomocník*) a němčiny (lédrštok). Podstatná jména zdomácněla a přiřadila se k domácím skloňovacím vzorům (plac – vz. pán), zejména u slov přejatých z němčiny došlo k hláskovým změnám; slovesa se adaptovala pomocí morfému -nou- (čipnout, kliknout).

Jako zvláštní typ přejímek jsem určil skupinu hačí – hají – hopí, u které došlo k migraci z jiného jazykového prostředí národního jazyka (domácí mluva) do kynologického slangu, kde reprezentují specifickou vztahu k prostředí a zejména ke konkrétnímu zvířeti.

2.1.4.6.2 Transpoziční onomaziologické postupy

Transpoziční postupy jsou ty postupy, při kterých nevznikají nová slova a nedochází k obohacování slovní zásoby. Jsou založeny na přednášení slovního významu (sémantické tvoření). Hubáček jej označuje za neproduktivní (21,77 % jednotek). Při sémantické tvorbě dochází k využívání již existujících slov (domácích či zdomácnělých), jejichž významy jsou rozhojňovány, případně dochází k sémantickým posunům a sémantickému obohacování uvnitř jazyka. Využívají se k tomu především transfery metaforické a metonymické.

Metaforické přenášení

Dle Hubáčka má metaforické přenášení dvě základní motivace, které mohou a nemusí být platné zároveň. Jedná se o potřebu označit pojmy nové, u nichž existuje podobnost s

pojmem již existujícím, a o potřebu expresivního vyjádření. *Onomaziologickým příznakem metaforického přenášení bývá podobnost v celkovém vzhladu, v určitém nápadném nebo důležitém znaku, barvě, velikosti, tvaru apod*⁵⁶. Pojmenování vzniklá metaforickým přenášením můžeme rozdělit do dvou kategorií na základě výše uvedených dvou typů motivací. Jednou skupinou jsou tedy pojmy, které vznikají za účelem praktickým, vycházejí ze snahy pojmenovat věcně a jednoduše skutečnost, jíž takovéto pojmenování chybí, tedy kde je dosavadní název příliš dlouhý nebo neexistuje vůbec a daná skutečnost musí být jmenována opisem. Ve druhé skupině je primární motivací nově vzniklého metaforického pojmenování potřeba citového vyjádření. V těchto případech jsou využívány *částečně obdobné*⁵⁷ onomaziologické postupy, také tedy jde o přenesení významu na základě vnějšího znaku podobnosti, tato podobnost však není zřejmá v tak vysoké míře jako u první skupiny. *Tato významová nezřetelnost je nahrazována příznakem expresivity*⁵⁸. Tuto expresivitu můžeme většinou chápat jako snahu o vyjádření citového vztahu, humoru, citové nelibosti, nadsázky nebo jako snahu o zvukovou výraznost.

Metonymické přenášení

Metonymickým přenášením vznikají slangová pojmenování na základě přenesení *slova na jinou věc nebo představu, která s věcí ne představou věcně souvisí nebo s ní má spojitost*⁵⁹. Podobnost s metaforickým přenášením spočívá ve využívání již existujících pojmů, což je obecný rys transpozičních onomaziologických kategorií. Rozdíl oproti metaforickému přenášení tkví 1) v užívání *pojmenování, která mají obecnější význam než pojmenování výchozí*⁶⁰ a 2) v nižší míře expresivity metonymických pojmenování, ta je dle Hubáčka *znatelná jen z hlediska kontextového využití*⁶¹.

Dle druhu motivace můžeme metonymická pojmenování rozdělit do dvou skupin, přičemž první do první skupiny zahrneme ty metonymické názvy, které vznikají z

---

⁵⁶ Tamtéž

⁵⁷ Tamtéž, s. 31

⁵⁸ Tamtéž, s. 32

⁵⁹ Tamtéž, s. 35

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

víceslovných, většinou sdružených pojmenování tak, že *metonymickým pojmenováním je výchozí nebo blízce příbuzné substantivum z něhož bylo odvozenou rozvíjející adjektivum ve víceslovném pojmenování ... (tandem – tandemové sedadlo)*⁶². Jde o určitý typ univerbizace. I ve druhé skupině jde většinou o přenášení názvů významů z názvů původně víceslovných, přičemž bývají využity názvy, u kterých můžeme najít určitou souvislost či spojitost vzhledem ke své víceslovné předloze⁶³. Specifickou skupinou jsou pak pojmenování, která jsou původními značkovými určeními druhového jména.

2.1.4.6.3 Víceslovná pojmenování, slova přejatá

Víceslovná pojmenování

Specifickými postupy je pak tvorba víceslovných pojmenování. Při tvorbě víceslovných pojmenování vznikají názvy, které dávají význam, jenž je jednak nový a jednak specifikovaný. Víceslovná pojmenování vzniklá tímto postupem můžeme rozdělit do dvou kategorií: sdružená pojmenování (sousloví) a frazeologická spojení. Sdružená pojmenování jsou opakem k trendu univerbizace a odporují základním principům slangu, pro který jsou nevýhodná. Podle Hubáčka je dokladem této nevýhodnosti tendence přecházení těchto pojmenování od slangu k pojmenováním odborným. Při jejich tvorbě se může uplatnit i přenášení slovního významu, zatímco vyjadřování expresivity v těchto případech je minimální.

Frazeologická spojení jsou vazebná spojení slov, z nichž alespoň jedno ztrácí svůj primární význam, případně nabývá významu nového, často přeneseného. Vznikají za účelem výstižného vyjádření specifické činnosti a míra expresivity je u nich nízká.

Obecně vzato jde v případě tvoření víceslovných pojmenování o onomaziologický postup, který je poměrně neproduktivní, přičemž tvoření frazeologických spojení je ve slangu o něco více frekventované než tvoření sdružených pojmenování.⁶⁴

---

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž s. 35-36

⁶⁴ Hubáček 1971, s. 37-38

Přejímání slov

Přejímání je onomaziologický postup, který v době vzniku Hubáčkovy práce nebyl považován v rámci studia slangu za produktivní vzhledem ke společenské situaci (přejímky ve slanzích byly vnímány jako záležitost minulosti), což s dnešními pracemi již nekoresponduje. Přejímání spočívá ve využití již existujícího pojmenování pro danou skutečnost v cizím jazyce. Jaroslav Hubáček je nezařazuje mezi transformační postupy, protože nevznikají nová slova v pravém slova smyslu, ale jedná se pouze o adaptaci cizího názvu v domácím jazyce⁶⁵.

K přejímání dochází zejména v důsledku nedostatečné a nedostačující domácí terminologie, snahy zachovat určité specifické pojmy a pojmovou diferenciaci, snahy o vyjádření expresivity a další. Míra adaptace jednotlivých lexémů je pak různá, musí se adaptovat po fonologické stránce, zvukovou úpravou nebo zjednodušením základu předlohového cizího slova. Hubáček konstatuje, že většina přejímek slovní zásoby soudobých slangů měla původ v němčině, méně pak v angličtině a ruštině.⁶⁶

---

⁶⁵ Tamtéž, s. 39

⁶⁶ Tamtéž

3 Analýza kynologického slangu

3.1 Kynologie

Slovo kynologie pochází z řečtiny⁶⁷. Skládá se ze dvou částí: kýon – pes a logía – věda⁶⁸ a jeho význam lze definovat jako „nauka o psech“.⁶⁹

V současnosti může být kynologie vykládána dvěma způsoby. První úhel pohledu je vědecký, kdy kynologií rozumíme studium psů a kynologem pak zoologa – odborníka na psy. Stejně tak můžeme slovem kynolog rozumět cvičitele a chovatele psů, dále ostatní nadšence a milovníky psů, kynologie pak znamená vědu, která se zaměřuje na chování psů a práci s nimi.

Z tohoto pohledu ještě vydělíme tři pojmy: cvičitel chovatel a výcvikář. Slovem nadřazeným pro všechny tyto výrazy je slovo pejskař. K dosažení příslušnosti do této skupiny stačí vlastnit psa a starat se o něj, výše uvedené pojmy vyžadují vyšší kritéria práce se psem⁷⁰. Cvičitelem je každý psovod, člověk, který se svým psem pracuje s cílem dosažení nových schopností zvířete.

Chovatelem je kynolog, který vlastní chovnou stanici a provádí prodej psů s průkazem původu psa, tato činnost je pro něj výdělečná. Roku 1898 vzniká Zemský spolek chovatelů ušlechtilých psů, ten v letech 1899 a 1901 pořádá Zemské výstavy a zavádí Zemskou knihu rodokmenů psů se jmenným rejstříkem.⁷¹

Výcvikářem je kynolog, který bývá zpravidla nejzkušenějším členem svého domovského cvičiště, a ostatním členům cvičiště poskytuje rady a vedení.

Kromě sportovní kynologie a chovatelství existuje řada dalších kynologických odvětví, populární jsou různé psí sporty (agility), záchranářská kynologie, služební a lovecká

---

⁶⁷ Rejzek 2001, s. 340

⁶⁸ Tamtéž, s. 361

⁶⁹ Tamtéž, s. 340

⁷⁰ Pravidelné a systematické cvičení, výdaje, zkoušky atd.

⁷¹ Tichá 2010

kynologie. ⁷² Doložená historie služební kynologie sahá do roku 1897, kdy je pes poprvé uveden jako pomocník četnictva.⁷³

V dnešní době zastřešují kynologii v České republice dvě organizace: ČKS a Moravskoslezský kynologický svaz (MSKS). Tyto svazy jsou zaštitěny Českomoravskou kynologickou unií (ČMKU). ČMKU zastupuje české kynologické organizace v Mezinárodní kynologické organizace (FCI).

3.1.1 Sportovní kynologie

Samotný termín sportovní kynologie lze chápat dvěma způsoby. První, širší způsob chápe sportovní kynologii jakou všechny psí sporty včetně disciplín jako agility, dogfrisbee, dogdancing atd. Druhý pohled, kterého se držíme my, vnímá sportovní kynologii jakou soubor tří disciplín, z nichž se skládají zkoušky dle NZŘ a MZŘ – stopa, obrana a poslušnost. V tomto významu se pro sportovní kynologii používá též synonymní výraz výkonnostní kynologie.

3.1.1.1 Charakteristika prostředí

Psovodí provozující sportovní kynologii se sdružují v Základních kynologických organizacích⁷⁴, které jsou členy ČKS nebo MSKS. K ZKO⁷⁵ zpravidla patří cvičák, pozemek se zázemím a výcvikovými pomůckami, a platí v nich závazný členský řád. ZKO jsou nejnižší jednotkou organizační struktury a zakládány jsou přímo členy. Minimální počet členů, kteří mohou založit vlastní ZKO je deset.

Kynologické prostředí má výrazný sjednocující charakter a zdánlivě stírá rozdíly mezi jednotlivými členy, a to především sociální, které nejsou podle indicií na první pohled patrné. Kynologii se věnují členové od těch nejvyšších společenských vrstev až po nejchudší. Například oblečení mívají kynologové podobné a můžeme ho rozdělit na dva typy: staré oblečení volené čistě pragmaticky bez ohledu na módu nebo oblečení

---

⁷² Tichá 2010

⁷³ Panýrková 2020

⁷⁴ Dále jen ZKO

⁷⁵ Základní kynologická organizace

speciálně vyráběné pro kynologii. Společným rysem je též stav oblečení a vybavení, které bývá často zašpiněné. V kynologickém prostředí to však není důvodem k hanbě, ale tématem ke společnému hovoru, kdy plní roli společného nepřítele.

Zásadní roli nehraje pohlaví či gender, příznakový není ani věk, kdy mezi členy nacházíme děti, dospívající, dospělé i lidi důchodového věku.

Jde o neoficiální prostředí, které většina členů vnímá jako hobby, je v něm patrná značná uvolněnost. Členové mezi sebou hovoří neformálně, obvyklé je tykání a používání nižších vrstev lexikálních prvků. Zároveň je to však prostředí citově vypjaté a běžné je užívání vulgarismů.

Obvykle jsou součástí slangu i přezdívky, ty však v kynologickém prostředí nemají nijak významné postavení a členové mezi sebou používají oslovování na bázi křestních jmen a jejich variant, případně různá oslovení vzniklá na bázi příjmení. Příznačné je, že pokud se mluví o třetí osobě, která je členem kynologické skupiny, často se pojmenovává jménem jejího psa.

3.1.1.2 Charakteristika kynologického slangu

V této kapitole budu vycházet z nasbíraného materiálu a charakterizovat jej na základě obecných vlastností slangu.

Nespisovnost

Nespisovnost se v kynologickém slangu projevuje pochopitelně proto, že je většina slovní zásoby určena pro mluvenou komunikaci v neoficiálním prostředí, tudíž komunikační podmínky vedou ke vzniku prostěsdělovacích textů charakteristických obecnou češtinou. V samotném materiálu se nespisovnost projevuje zejména u slov vzniklých zkracováním (magneták) a při tvorbě synonymických řad (vodítko – šňůra – špagát).

Komunikační funkčnost

Snahu o komunikační funkčnost v kynologickém slangu vykazují zejména tendence k univerbizaci (padačka – padací překážka, elektrika – elektrický obojek). Specifický jev, u kterého hraje zásadní roli komunikační funkčnost jsou povely. Standardní povely musí být krátké, srozumitelné a důrazné (sedni, lehni), při vyslovení povelů musí pes reagovat způsobem předepsaným v NZŘ nebo MZŘ. V běžných situacích, které se neodehrávají při výcviku, kdy je potřeba psa pouze přivolat, není výhodné použít povel *ke mně*, pokud psovod není v situaci, kdy bude důsledně napravovat nedostatky provedení povelu, v této situaci by docházelo k devalvaci povelu. Změna situace cvičák – domov musí korespondovat se změnou komunikační situace výcvik – běžné soužití, proto jsou mimo cvičák používány hybridní formy povelů, které nesou rysy rodinné mluvy užívané během batolecích a dětských let potomka (hačí, hají).

Systémovost

Utváření slovní zásoby musí vykazovat určité systémové rysy. Systémovost se v materiálu kynologického slangu projevuje zejména slovotvornými postupy, užívanými při tvorbě lexikálních jednotek, především derivace. S tou je úzce spojena rovněž nápadná tendence k univerbizaci zmiňovaná v předcházející kapitole.

Výrazný systémový prvek kynologického slangu je skupina frazeologismů. Frazeologická pojmenování nejsou v kynologickém slangu čteně zastoupena, ve všech případech se jedná o slovesné frazémy.

Pojmová diferenciacie

Pojmová diferenciacie je jednou z výrazných motivací vzniku slangového výraziva v kynologii. Vyplývá na jedné straně z potřeby pojmenovat několik věcí téhož druhu, ale jejich významy specifikovat, aby byla přesnější při provádění a organizaci činnosti (trasy stopy – účko, áčko; překážky – kladina, žebřík). Vedle tendence ke specifčnosti významů lexémů se projevuje v nárůstu jednotek také synonymie způsobená snahou obměňovat lexémy, které již v daném prostředí z různých důvodů neuvžívají, zevšedněly, případně se proměnil jejich konotační spektrum (figurant – syčák, hlídačka – dohlídačka).

Stav, propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví

Kynologie jakožto vědní obor, který lze studovat na vysoké škole, má své vlastní terminologizované názvosloví, není však prakticky užíváno v mluveném projevu. Často jde o víceslovné termíny, které jsou nahrazovány univerbizovanými slovy (např. chovka proti oficiálnímu pojmenování chovná stanice) nebo zkratkovými slovy či deriváty vokalizovaných zkratk (např. zetkáóčko).

Expresivita

V kynologickém slangu se objevují expresivní výrazy relativně frekventovaně, vychází ze vztahu k určité věci (vožralá stopa – mluvčí cítí nespokojenost, protože pes nesplnil stopu správně), někdy je účelná (syčák – k vybuzení psa). Často se jedná o pozitivní citové zabarvení při mluvení ke psu (hají, hačí) vycházející z osobního vztahu, expresivita je ještě zesílena intonací v mluveném projevu. Volba expresivních slov vyjadřuje i postoj mluvčího (chcípák).

Vzhledem k povaze práce můžeme vyloučit jakýkoliv vliv kontextové expresivity na nasbíraný materiál. Patrná je zejména inherentní expresivita, nejčastěji prezentována příponově odvozených slov (syčák), případná alternace přípon motivovaná touhou vyjádřit citovost může vést ke tvorbě synonymních řad (pešek – pešík) umocněných například ještě deminutivem (okasionalismus pešíček). Právě tato motivace podmiňuje poměrně běžné tvoření okasionalismů v kynologickém slangovém, zejména překrucováním. Inherentní expresivita je typická pro expresivní podstatná jména, která jsem nasbíral.

Adherentní expresivita se v práci projevuje primárně u slovesa také se podílí na tvorbě synonymických řad. Například v situaci, kdy pes při obraně neprovede správně zákus, psovod podle svého rozpoložení použije některý ze stupňů expresivity (vyšívat – překusovat – šít – žvýkat – případné žvejkat), vulgarismus nebo výraz hovorové řeči.

Složení příslušníků slangového prostředí

Složení příslušníků kynologického slangového prostředí je velmi různorodé a fluktuace jeho členů je velmi nízká (viz výše).

Stupeň uzavřenosti slangového prostředí

Kynologické prostředí je poměrně uzavřené pro lidi mimo cvičiště, je ale otevřené vlivům ostatních kynologických prostředí. Cvičitelé se při společných událostech (výstavy, závody) setkávají díky nízké fluktuaci ve skupinách se stejnými lidmi opakovaně a přebírají a upevňují významy slangových slov. Například výraz kokýno, který je dnes používán mezi kynology na různých cvičácích v České republice, má kořeny v jihomoravské kynologické obci (a ještě dříve v místní regionální mluvě), specifikuje se u něj původní význam slova „sladkost“ na „pamlsek pro psa“.

Specifičnost mluvených projevů

Ze specifických požadavků na výstavbu mluveného projevu vycházejí zejména odvozené slangové výrazy (couračka, elektrika) motivované souslovími jako důležitý prostředek jazykové ekonomie. Projevuje se v nich výrazná univerbizační tendence.

Psychické faktory

Psychické faktory se v kynologickém slangu neuplatňují ve vysoké míře. Jedním důvodem je tendence psovodů do kynologie zapojovat partnery a členy rodiny, čímž se částečně eliminuje užívání slangového výraziva mimo jeho slangové prostředí. Druhým faktorem je nízká fluktuace členů skupiny.

Nejčastěji pojmenovávané mimojazykové skutečnosti

Skupinou jevů, které jsou nejčastěji pojmenovávány slangovými výrazy jsou výcvikové pomůcky. Pro potřeby své práce chápou výcvikové pomůcky jako vybavení, které psovod

používá při výcviku. Tato skupina slov obsahuje 28 lexikálních jednotek. Druhou nejfrekventovanější skupinou jsou názvy činností při výcviku (poslouchání) a jejich provádění (kliknout). Zde je výrazná část metaforicky přenesených sloves (čuchat), dohromady 15 jednotek. Sem řadím i slovesné frazémy (vzít překážku). Třetí skupinou, která je početně významná jsou názvy cviků (baf-baf-baf), jejich prvků (pouštěčka) a okolností (bočák). Do této skupiny řadíme 12 jednotek.

3.2 Slovníková část

3.2.1 Metodologie

3.2.1.1 Cíle

Primárním cílem naší práce bylo shromáždit dostatečné množství materiálu pro sestavení slovníku kynologického slangu a představit jej v ucelené a reprezentativní formě.

Druhým cílem bylo data analyzovat po vzoru Hubáčka a porovnat výstupy jeho a naší práce, na výsledku ukázat, zda se potvrdily soudobé tendence vývoje slangu, a zda jsou Hubáčkem uváděné informace stále relevantní.

Třetím cílem naší práce bylo poukázat na kynologické slangové prostředí jako na jedinečné a objevit projevy specifičnosti kynologické slangové lexikální vrstvy.

Čtvrtým cílem práce bylo prozkoumat slangové prostředí sportovní kynologie a stanovit prognózu, jakým směrem se bude kynologický slang ubírat, jaký má potenciál a jakou životnost, pokud to na základě materiálu bude možné.

3.2.1.2 Sběr materiálu

Sběr probíhal od léta 2020 do podzimu 2022 na různých výcvikových místech v České republice. V rámci výzkumu jsme navštívili výcvikový tábor v Podhradí nad Dyjí a

navštívil cvičiště při ZKO Smržovka, ZKO Jenišovice, cvičiště Mokrý-Horákov u Brna a výcvikový areál DUX v Českém Brodě.

Primárním ohniskem sběru materiálu byly severní Čechy, kde jsme kromě výše zmíněných organizací opakovaně navštěvovali cvičiště při ZKO Jílové u Držkova. Tamní členové nám byli velmi nápomocni zejména při získávání materiálu z oblasti pachových prací. Již z povahy jejich činnosti jsou disciplínou, kterou nelze v prostorách výcvikových areálů provádět a při cvičení jsou od poslušnosti a obrany odděleny.

Vzhledem k předporozumění tématu a znalosti slangového prostředí pro nás nebyl výzkum problematický.

Při získávání materiálu jsme zaznamenávali výrazy, o kterých jsme soudili, že mají potenciál být součástí slangového slovníku. Zapsané výrazy jsme později rozebírali se členy (zejména s výcvikáři) ZKO a konzultovali s nimi významy a motivace nám neznámých slangismů.

3.2.1.3 Analýza materiálu

Prvotní rozbor materiálu

V první části rozboru materiálu bylo nutné sebrané výrazy rozdělit na profesionalismy, v práci jde o slova oficiálně používaná při zkouškách a závodech, a ty ze slovníku vydělit (viz níže).

Slovnědruhovú analýza

Slovním druhem, který je mezi kynologickými slangovými slovy zastoupen nejvýrazněji jsou podstatná jména. Z celkových 94 slangových hesel je 72 podstatných jmen. Podle předpokladu jsou druhým nejvyužívanějším slovním druhem při tvorbě slangových pojmenování slovesa, ta tvoří 10 jednotek. Jde převážně o metaforická přenesení významu (např. čuchat).

Po čtyřech slangových jednotkách nalezneme hned u tří kategorií: citoslovci (zejména povely v domácím prostředí – hačí), víceslovných pojmenování, která jsou typickým

nositelem expresivity (vožralá stopa, veselé otočky), a frazeologických jednotek, kdy všechny frazeologismy jsou slovesné. Ojedinělý výskyt jsme zaznamenali u přísloví (domácí varianta povelu ke mně – tady) s pouhou jednou jednotkou. Oproti předpokladu jsme nezaznamenali žádné typicky slangové přídavné jméno.

Foneticko-fonologické analýza

Kynologický slang nevykazuje žádné specifické rysy ve foneticko-fonologickém ohledu. Jeho vlastnosti odpovídají požadavkům na stručnost a praktičnost sdělení a zároveň mluvenosti projevu tím, že se objevují odchylky od normy zejména ve dvou bodech: zaprvé se objevuje tendence obecné češtiny vyslovovat *-ej-* místo *-ý-* (sedět na kejtě), zadruhé se objevuje tzv. protetické *v* (vožralá stopa).

K výraznější diferenciaci kynologického slangu po foneticko-fonologické stránce dochází při samotném mluvení. Klíčová je intonace a důraz, a to zejména při komunikaci se psem. Například při cvičení na cvičáku je nutné vyslovit příkaz *lehni* určitým způsobem a pes jej musí specifikovaným způsobem splnit. Při domácím soužití mimo pracovní prostor zavolání hají má psa pouze položit na místo, na kterém se momentálně nachází nikoliv specifickým způsobem. Správná intonace v takovýchto případech je zásadní pro správný výcvik psa.

Lexikální analýza

V lexikální rovině se projevují aspekty, které nastínil Jaroslav Hubáček, nevyskytují se zde žádné zvláštnosti a kynologický slang po lexikální stránce odpovídá předpokladům.

Příznačné je tvoření slangových řad (bedna – klec – kenela).

3.3. Slovník kynologického slangu

3.3.1 Makrostruktura slovníku

Slovník obsahuje 94 slangových výrazů sesbíraných na různých cvičištích v České republice. Všechny výrazy, které jsou v kynologickém slovníku zaznamenány, byly zachyceny v terénu v reálných situacích a byly používány kynology, jsou tak plně autentické. Slovníková hesla jsou řazena abecedně.

Z potřeby srozumitelnosti pro laickou veřejnost ve slovníkové části uvádím několik klíčových profesních výrazů ze dvou důvodů: zaprvé se některé z těchto výrazů (obrana) objevují opakovaně a jsou důležité pro výklad souvisejícího slangového slova. Kromě toho od některých z těchto lexikálních jednotek vznikají synonymické řady (figurant – pomocník, helper, syčák). Tyto profesionalismy jsou ve slovníku označeny zkratkou *prof.* a mezi jednotky materiálu, jenž jsme analyzovali výše, nebyly započítány.

Cílem slovníku je naplnění primárního cíle mé práce, systematizace, popisu a představení kynologického slangu a jeho slovní zásoby.

3.3.2 Mikrostruktura slovníkového hesla

Základem slovníkového hesla je lemma, které je tučně zvýrazněné. Vždy je v základním tvaru, v nominativu singuláru u podstatných jmen a v infinitivu u sloves.

Morfologické údaje jsou zachyceny u podstatných jmen, kdy je za lemmatem charakterizována koncovka tvaru genitivu singuláru a po ní následuje zkratka rodu substantiva (*m.*, *ž.*, *s.*), a u sloves kde za lemmatem nalezneme informaci o příslušnosti ke slovesnému vidu. U nesklonných podstatných jmen nalezneme zkratku *neskl.*

Další užití zkratk jsou *pomn.*, kdy podstatné jméno patří mezi pomnožná a jeho základní tvar neodpovídá gramatickému nominativu singuláru a *prof.* (viz výše) na konci řádku za morfologickými informacemi.

Další skupinou zkratk jsou zkratky vyjadřující slovně druhovou příslušnost u neohebných slovních druhů: *přísl.* pro označení příslovcí a *itosl.* pro označení citoslovcí, dále *fraz.* pro označení frazeologických jednotek.

Hesla obsahující pouze lemma bez dalších informací a výklad jsou víceslovná pojmenování.

Synonymii uvádíme na samostatném řádku na konci heslo po výrazu „synonyma:“.

Ve dvou případech se se nám lexém jevil jako polysémní, proto jsme využili standardní lexikografický popis polysémie a jednotlivé významy označili arabskou číslicí. Případy homonymie jsme v materiálu nezaznamenali.

3.3.3 Slovník kynologického slangu

áčko, -a, s.

překážka v dráze běhu psa ve tvaru písmene *a* vysoká jeden metr a osmdesát centimetrů

aport, -u, s.

aportovací činka

synonymum: **činka**

baf-baf-baf, citosl.

důrazné vyštěkání figuranta

bedna, -y, ž.

přepravní box na psa

synonyma: **klec**, **kenela**

bočák, -u, m.

boční doprovod; při poslušnosti

bouda, -y, ž.

klubovka při cvičišti

couračka, -y, ž.

dlouhé vodítko užívané mimo cvičení na cvičišti

cvičák, -u, m.

kynologické cvičiště

činka, -y, ž.

aportovací činka

synonymum: **aport**

čipnout, dok.

(o psu) uvolnit se, přerušit soustředění

čuba, -y, ž.

fena

synonymum: **čubina**

čubina, -y, ž.

fena

synonymum: **čuba**

čuchat, nedok.

provádět stopu

dohlídačka, -y, ž.

střežení figuranta po zadržení

synonyma: **hlídačka**

elektrika, -y, ž.

elektrický výcvikový obojek

elko, -a, s.

trasa připomínající tvarem písmeno *l*

erko, -a, s.

trasa připomínající tvarem písmeno *r*

figurant, -a, m., prof.

kynolog simulující útočníka při obraně

synonyma: **helper**, **pomocník**, **syčák**

flexina (též flexa), -y, ž.

samonavíjecí vodítko

gapajka, -y, ž.

výcviková vesta značky Gappay

hačí, citosl.

neoficiální domácí varianta povelu *sedni*

hají, citosl.

neoficiální domácí varianta povelu *lehni*

helper, -a, m.

figurant

synonyma: **pomocník**, **syčák**

hlídačka, -y, m.

střežení figuranta po zadržení

synonyma: **dohlídačka**

hopí, citosl.

neoficiální domácí varianta povelu *skoč*

chcípák, -a, m.

pes, který není dostatečně průbojný

chovka, -y, ž.

chovná stanice

ipa, pomn.

zkoušky dle mezinárodního zkouškového řádu (IPO)

klacek, -u, m.

obušek figuranta

kladač, prof., -e, m.

člověk, který připravuje stopu

kliknout, dok.

označit správně provedený cvik

klín, -u, m.

typ rukávu se zkosenou zákusovou hranou

kokýno, -a, s.

pamlsek

synonyma: **kokyna**

kokyna, -y, ž.

pamlsek

synonymum: **kokýno**

kontrolák, -u, m.

kontrolní prověřovací zákus při obraně

kousání, -í, s.

provádění obrany

kousat, nedok.

provádět obranu

košík, -u, m.

náhubek

krycák, -u, m.

krycí list

kšíry, -ů, m.

psí postroj

kulička, -y, ž.

tvrdý balonek na šňůrce

lédrštok, -u, m.

měkký kožený obušek, kterým je při nácvičku obrany simulován útok na psa

magneták, -u, m.

aport s magnetickými úchyty

metrovka, -y, ž.

překážka vysoká jeden metr

miska, -y, ž.

úložný prostor na balónky a hračky

obrana, -y, ž., prof.

disciplína, při níž je simulován střet s útočníkem

odkládačka, -y, ž.

odkládací kotec, ve kterém pes tráví čas na cvičáku mimo aktivní výkon

ostnáč, -e, m.

obojek s dlouhými trny

padačka, -y, ž.

jeden metr vysoká překážka s padací hradbou

papíry, pomn.

průkaz původu psa

synonyma: **pépko, pépěčko**

pépěčko, -a, s.

průkaz původu psa

synonyma: **papíry, pépko**

pépko, -a, s.

průkaz původu psa

synonyma: **papíry, pépěčko**

pešek, -a, m.

měkká hračka s potkem

synonymum: **pešík**

pešík, -a, m.

měkká hračka s poutkem

synonymum: **pešek**

plac, -u, m.

místo na cvičišti, kde probíhá cvičení

plenta, -y, ž.

zástěna, zakryté místo, kde při obraně čeká figurant na psa

pocuk – docuk, -u, m.

technika práce s vodítkem

pomocník, -a, m.

figurant

synonyma: **helper**, **syčák**

poplašňák, -u, m.

poplašná pistole

poslouchání, -0, s.

provádět cviky poslušnosti

poslušnost, -i, m., prof.

disciplína, při níž je hodnocena schopnost psa plnit povely

pouštěčka, -y, ž.

puštění rukávu figuranta na povel

práskačka, -y, ř.

obušek s bičem sloužící při obraně k vydráždění psa

přežvykovat, nedok.

1. nedržet pevně stisk
  2. opakovaně kousat
- synonyma: **žvýkat, šít, vyšívát**

rukáv, -u, m., prof.

vybavení figuranta

řídítka, -ek, s.

typ rukávu, který se drží oběma rukama

sedět na kýtě, nedok., fraz.

(o psu) nesedět v základní pozici

slepé místo

místo s vyšší koncentrací pachů při stopě

sporták, -a, m.

pes vhodný pro sportovní kynologii

sportovka, -y, ž.

sportovní kynologie

stahovák, -u, m.

stahovací obojek

stopa, -y, ž., prof.

disciplína, při níž pes musí na základě pachové stopy najít skrytý předmět; pachová práce

stopovačka, -y, ž.

deset metrů dlouhé vodítko určené k vedení psa při stopě

syčák, -a, m.

1. povel k nabuzení psa

2. figurant

synonyma: **helper**, **pomocník**

šít, nedok.

(o psu při obraně) zakousnout se nedostatečně pevně a přežvykovat

synonyma: přežvykovat, vyšívát, žvýkat

šlápnout stopu, nedok., fraz.

připravovat terén pro stopu

šňůra, -y, ž.

vodítko

synonymum: **špagát**

špagát, -u, m.

vodítko

synonymum: **šňůra**

štěndo, -a, m.

štěně

tady, přísl.

neoficiální domácí varianta povelu *ke mně*

tampon, -u, m.

druh aportovací činky

t'apat, nedok.

(o psu) jít při chůzi u nohy stejným tempem jako psův od

trubička, -y, ž.

druh aportovací činky

tunel, -u, m.

stopa ve vyšší trávě

účko, -a, s.

trasa připomínající tvarem písmeno *u*

veselé otočky

chování psa, při kterém provádí zároveň pohyby skákání a otáčení se

vetbetka, -y, ž.

druh pelíšku

vožralá stopa

způsob absolvování stopy, kdy pes nesleduje stopu rovně

vysoký nos

situace při stopě, kdy ji pes absolvuje s vysoko zdviženým čenichem

vyšívát, nedok.

opakovaně kousat

synonyma: **přežvykovat, šít, žvýkat**

vzít překážku, dok., fraz.

situace, kdy pes zavadí o překážku při jejím překonávání

zad'ák, -u, m.

zadní doprovod

zvednout stopu, dok., fraz.

absolvovat stopu

zetskáo, neskl., s.

základní kynologické organizace

synonyma: **zetskáočko**

zetskáočko, -a, s.

základní kynologická organizace

synonyma: **zetskáo**

žebřík, -u, m.

vysoká kladina s přístupem po žebřících

žvýkat, nedok.

Opakovaně kousat

Synonyma: **šít, vyšívat, přežvykovat**

4. Závěr

Prvním krokem, který jsme učinili, byl sběr materiálu. Ten probíhal metodou pozorování a následného dotazování. Mezi lety 2020 a 2022 jsme nasbírali mnoho materiálu, který jsme museli vynechat, protože dle výše zmiňovaných kritérií nespadal do oblasti kynologického slangu, ale mezi profesionalismy. Ve slovníku je několik z nich uvedených s poznámkou, že se jedná o profesionalismy, protože jejich znalost je nutná k výkladu některých hesel. Celkový počet hesel slovníku je 94, obsažená hesla jsem dále analyzoval.

Druhým cílem mé práce bylo analyzovat data a porovnat je s Hubáčkovou analýzou a získat tak představu o tom, zda se změnil vztah slangu k jazyku. Slovnědruhovú analýza potvrdila velmi výrazně zvýšenou frekvenci podstatných jmen (72 jednotek z 94) a absenci přídavných jmen.

Zásadní část rozboru spočívala v analýze způsobu tvoření slangových pojmenování. V této části práce jsem došel v některých ohledech k výrazně odlišným výsledkům než Hubáček. V našem slovníku jsou transformační a transpoziční slovtvorné postupy zastoupeny téměř stejným počtem hesel (39 a 38), zatímco v materiálech Jaroslava Hubáčka je to 59,51 % a 21,77 % jednotek. Naopak se potvrdila hypotéza, že odvozování je nejproduktivnějším slovtvorným postupem, kdy jím vzniklo 32 % mnou nasbíraného materiálu. Častou motivací odvozování je univerbizace (couračka, poplašňák), jeden z obecných rysů slangu. Nejproduktivnějšími příponami jsou přípony -ák (kontrolák) a - (č)ka (metrovka, práskačka). Zkracování ani mechanické krácení nepatří mezi produktivní slovtvorné postupy s výjimkou iniciálových zkratk (ipa – zkoušky dle mezinárodního zkuškového řádu IPO, ZKO - zetkáóčko). V rámci transpozičních slovtvorných postupů hraje zásadní roli metaforické přenášení (32 jednotek oproti metonymicékmú – 6). Většina sloves a slovesných frazémů se stala součástí slangu buď aktem stvoření nové metaforý v rámci slangového prostředí (položit stopu), nebo se stala součástí slangu již jako metaforické vyjádření, získala však nový specifický význam (slepé místo). Jako samostatné slovtvorné postupy jsme vydělili přejímání slov z cizích jazyků, vznikání víceslovných pojmenování a vznikání slangových frazeologických jednotek. Víceslovná pojmenování nejsou v souladu s Hubáčkovým předpokladem

výrazně zastoupena (4 jednotky), je u nich patrný rys expresivity (vožralá stopa). Je-li to třeba, morfologicky adaptují se morfologicky (morfém -out- – čipnout) či foneticky (lédrštok) a začlení se gramatického systému jazyka. Stejnou měrou jsou zastoupeny frazémy, u nich je patrná systémovost v tom, že jsou tvořeny na principu metaforického přenášení. Mezi slangová slova, která jsou obecně považována za přejímky, tedy slova přejatá z cizích jazyků (kliknout z angl., plac z něm.) jsme zařadili i specifickou sortu alternativních povelů (hačí – hají – hopí).

V souladu s Hubáčkovými předpoklady jsou ve slangové slovní vrstvě zastoupena slova s různou vrstvou míry expresivity (bedna, syčák), což se často projevuje při tvorbě synonymických řad (kenela – bedna – klec). Množství odvozenin vzniklých procesem univerbizace naznačuje i tendence k jazykové ekonomičnosti. Ve všech zmíněných bodech slang sportovní kynologie naplňuje požadavky slangu na systémovost v poměru k národnímu jazyku a slangům obecně. Vnitřní systémovost se pak projevuje častým užíváním produktivních přípon a ustáleným postupem vytváření frazeologismů.

Třetím cílem mé práce je na základě nasbíraného materiálu určit faktory výjimečnosti slangového prostředí sportovní kynologie. Tento faktor výjimečnosti v kynologickém prostředí nevychází jako u většiny slangů z výjimečného vztahu k činnosti, ale ke psu, tedy jiné živé bytosti, se kterou psod sdílí nejen společný čas na cvičišti. Tento vztah se projevuje v mluvě ke psu překrucováním slov obecné češtiny či kynologického slangu a vede k tvorbě okasionalismů. Systémový projev je patrný v užívání alternativních povelů cistoslovečné povahy mimo cvičiště, tedy v domácím prostředí, odkud jsou do slangu přejata – z domácí případně dětské mluvy.

Jako čtvrtý cíl naší práce jsme určili stanovení prognózy, v jakém je kynologický slang stavu. Kynologické slangové prostředí se vyznačuje nízkou fluktuací členů, věkově, sociálně i genderově diverzifikovaným složením a pevným základem všem členům kynologické obce známých slangových jednotek. Je relativně uzavřené a omezené na místo výkonu cvičení a téma hovoru, které je pro ne-kynologa specifické. Hubáčkem definované základní okolnosti nutné pro vznik slangu kynologický slang splňuje. Jeho limit spatřujeme v uzavřenosti v rovině nejazykové. Existuje omezený počet fenoménů, který lze pojmenovat (pomůcek, překážek, cviků), což dle našeho názoru vede k tomu, že

se dříve či později vyčerpají možnosti produktivních typů transformačních postupů, a právě omezený sortiment pojmenovávaných fenoménů vede k vysoké míře metaforicky přenesených pojmenování ve slangu sportovní kynologie.

5. Zdroje a použitá literatura

BEČKA, J. V. Slang a diferenciacie v běžné mluvené řeči. Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24. – 27. 1. 1984. Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1987, s. 4–11.

ČECHOVÁ, Marie. Slang a styl. In Sborník přednášek z VIII. konference o slangu a argotu v Plzni ve dnech 26. – 27. února 2008. Plzeň. Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008, s. 8–13.

ČECHOVÁ, Marie. Stylistika současné češtiny. ISV. 1997.

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995.

ERTL, Václav, 1924. Z našich časopisů. Naše řeč. 8(2), s. 58– 61.

HAUSER, P. Nauka o slovní zásobě. Praha: SPN, 1980.

HUBÁČEK, Jaroslav. Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě.

HUBÁČEK, Jaroslav. O českých slanzích. Ostrava: Profil. 1979.

HUBÁČEK Jaroslav. Malý slovník českých slangů. Ostrava: Profil. 1988.

HUBÁČEK, Jaroslav. K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu. Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7. – 9. 2. 1995. Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1995. s. 18–21.

HUBÁČEK, Jaroslav. Kapitoly o sociolektech a sociolektologii. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2012.

HUBÁČEK, Jaroslav, KRČMOVÁ, Marie (2017): SOCIOLEKT. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny.

JAKLOVÁ, Alena. Budeme argot nově definovat? In. Slovo a slovesnost, ročník 60 (1999), číslo 4, s. 293–300.

KELLNER, Adolf. Úvod do dialektologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954.

KOPEČNÝ, F. K etymologii slov slang, žargon, argot. Sborník přednášek z II. konference o slangu a argotu v Plzni 23. – 26. 9. 1982. Plzeň: PedF Západočeské univerzity, 1983, s. 28–30.

OBERPFCALCER, František. Argot a slang. Jazykozpyt. Praha: Jednota českých filologů, 1932, s. 26–31.

ODALOŠ, Pavol. Čo je sociolekt a čo je slang? In. Mi a szleng? Tanylmányok a szleng fogalmáról. Debrecen, 1999, s. 41–50.

REJZEK, Jiří. Český etymologický slovník. Voznice: Leda, 2001.

TRÁVNÍČEK, Jaroslav. Úvod do českého jazyka. Praha: SPN. 1952.

Kynologie. Wikipedie: Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kynologie>.

PANÝRKOVÁ, Iveta. Historie psích sportů – I. díl. *ECanic.cz* [online]. České budějovice, 2020, 29.1.2020 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: https://www.ecanis.cz/clanky/historie-psich-sportu-i-dil_1402.html.

TICHÁ, Vladimíra. Kynologie v České republice. *Českomoravská kynologická unie* [online]. Praha, 1.1.2010 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.cmku.cz/cz/detail-clanku/kynologie-v-ceske-republice-120>.

ZIMA, Jaroslav. Expresivita slova v současné češtině. Rozpravy Čs. akademie věd, řada společenských věd, roč. 71, seš. 16, Praha 1961.